

MUSIQA MADANIYATINING ASOSI

*Sidiqova Mohlaroyim Sanjarbek qizi**Toshkent shaxar Olmazor tumani 133-İDUM**Musiqa fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa va madaniyat, musiqa asarlari mazmunida musiqali obrazlarning o'zaro munosabatlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa, madaniyat, ong, tafakkur, musiqiy asarlar, musiqiy madaniyat.

Musiqa (yunoncha *mousiche* — muzalar san'ati) — inson hissiy kechinmalari, fikrlari, tasavvur doirasini musiqiy tovush (ton, nag'ma)lar izchilligi yoki majmui vositasida aks ettiruvchi sanat turi. Uning mazmuni o'zgaruvchan ruhiy holatlarni ifodalovchi muayyan musiqiybadiiy obrazlardan iborat. Musiqa insonning turli kayfiyatlari (masalan, ko'tarinkilik, shodlik, zavqlanish, mushohadalik, g'amginlik, xavf-qo'rquv va boshqalar)ni o'zida mujassamlashtiradi. Bundan tashqari, Musiqa shaxsning irodaviy sifatleri (qatt'iyatlik, intiluvchanlik, o'ychanlik, vazminlik va boshqalar)ni, uning tabiati (mijozi)ni ham yorqin aks ettiradi. Musiqaning ushbu ifodaviy-tasviriy imkoniyatlari yunon olimlari — Pifagor, Platon, Aristotel va Sharq mutafakkirlari — Forobiy, Ibn Sino, Jomiy, Navoiy, Bobur, Kavkabiy, tasavvuf arboblari — Imom G'azoliy, Kalobodiy Buxoriy va boshqa tomonidan yuqori baholangan, sharh va ilmiy tadqiq qilingan. Musiqaning odam ongi va hissiyotiga ta'sir etishning ajoyib kuchi uning ruhiy jarayonlarga hamohang bo'lgan protsessual — muayyan jarayonli tabiati bilan bog'liqsir. Musiqa asarlari mazmunida musiqali obrazlarning o'zaro munosabatlari (taqqoslanish, to'qnashuv, rivojlanish kabi) jarayonida shakllanadi. Mazkur jarayonning xususiyatlariga ko'ra Musiqa mazmuni ham turli — epik, dramatik, lirik belgilarga ega bo'lishi mumkin. Bulardan insonning ichki dunyosi, ruhiy holatlarini ifodalashga moyil bo'lgan lirika Musiqaning "botiniy" tabiatiga ancha yaqindir. Musiqaning mazmuni — shaxsiy, milliy va umumbashariy badiiy qiymatlarning birligidan iborat bo'lib, bunda ma'lum xalq, jamiyat va tari-xiy davrga xos ruhiy tarovat, sur'at, ijtimoiy fikr va kechinmalar umumlashgan holda ifodalanadi. Musiqa shakllari har bir davrning ma'naviy ma'rifiy talablariga javob bergan holda, ayni vaqtda inson faoliyatining ko'pgina jabhalari (muayyan jamoaviy tadbirlar, odamlarning o'zaro etik va estetik ta'sir etish, muloqot qilish jarayonlari) bilan mushtarakdir. Musiqaning, ayniqsa, insonning axloqiy va estetik didini shakllantirish, hissiy tuyg'ularini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini rag'batlantirish vositasi sifatida roli juda muhimdir.

Musiqqa madaniyati” tushunchasi so‘nggi paytlarda keng tarqalgan, kamroq metaforik va ko‘proq operativ xarakterga ega bo‘lib bormoqda. Odatda, u bilan bog‘lanadikeyin, qachon tadqiqot yoki jurnalistik fikr, mavzu bilan mamnunmusiqiy matnni o‘rganish, uning haqiqiy tarixiy taqdirini anglatadi. Maqsad, buning uchun musiqiy matn yaratilgan, ya‘ni ijtimoiy ahamiyatga ega avlodma‘nolarga ushbu matnning jamoat muhitida namoyon bo‘lishi jarayonida erishiladi. Faqat bu yerda matn o‘z mavjudligining tarixiy haqiqatiga ega bo‘ladi. Ma‘lumki, musiqiy matnning namoyon bo‘lishi uchun ommaviy atrof-muhit, masalan, tegishli yaratish orqali texnologik jihatdan tayyorlanishi keraksaytlar, ijrochilarni tayyorlash, tinglovchilarning malakasi, mu ishlab chiqarish asboblari, maxsus va mashhur nashrlarning mavjudligi va boshqalar. Demak, har bir jarangdor musiqiy matn ommaga kiradiyaratilish haqida va uning uchun juda murakkab tashkil etilgan muloqot orqali, ball to‘plash, o‘xshash matnlarni idrok etish, bu faoliyat jarayonida o‘ziga xos musiqiy genezisda ma‘noni yaratishni qo‘zg‘atadi. Boshqa so‘zlar bilan aytganda, musiqqa haqiqiydir, ya‘ni. mazmunli, u yaratilgan bo‘ladi va jamoalar faqat alohida quvonch bor (guruhlar, jamoalar), a‘zolik ma‘lum bir malakani nazarda tutadi (mahorat) va o‘zaro munosabatlar qoidalari. Ko‘rib chiqilayotgan jamoalar o‘zlarini nafaqat a‘zolik jihatidan ko‘proq yoki kamroq chegaralangan, balki samarali, ma‘no yaratuvchi jamoalar sifatida ham ko‘rsatadilar. Garchi, birinchi qarashda, mu ning ommaviy namoyon bo‘lishi jarayonida hosil bo‘lgan ma‘nolartillar, individual va butunlay o‘zboshimchalik, aslida kollektivmusiqiy namoyon bo‘lish tartib-qoidalari haqiqatda ko‘payadi (mustahkamlaydi, ommaga e‘lon qiladimuhim) shaxsiy tajriba doirasida ba‘zi ma‘nolar va boshqalarni bloklaydi. Va bunda paragraf unga kiritilgan bularga jamoatchilik manfaatlarining asoslarini ochib beradi va doimiy ravishda takrorlanadigan ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan ma‘nolarning generatorlari sifatida rasmiylashtirilmagan (va shuning uchun nomlanmagan) musiqiy jamoalar. Musiqiy uyushgan jamoalarda tadqiqotga qiziqish bildiradiikki guruh savollar bilan tavsiflanishi mumkin bo‘lgan amaliy maqsadlar. Birinchisi ular musiqqa asarlarining tuzilishiga, aniqrog‘i, o‘shalarga oid savollardan iboratmusiqiy matnlarni o‘z vazifalari shartlariga adekvat qiladigan tipik tuzilmalartegishli musiqiy-uyushgan jamoada ratsion. Ikkinchi guruh savollar juda xilma-xil musiqiy uyushgan jamoalarga, ulardagi faoliyat natijasida hosil bo‘ladigan ma‘nolar nuqtai nazaridan qaratilgan. musiqiy asarlar. Oxir oqibat, ikkala savollar guruhi har doim bahslashishi mumkin. Ushbu muammo nuqtai nazaridan (musiqqa va u tomonidan yaratilgan ma‘nolar) norasmiy musiqiy uyushgan jamoalar semiotik xususiyatga ega bo‘lib, bu jamoalarni maxsus ijtimoiy hodisalar sifatida tavsiflash (tushunish) ularning madaniy xususiyatlariga e‘tibor qaratadi. Bu yerda atama paydo bo‘ladi. [1] "Musiqiy madaniyat" o‘zining aniq ma‘nosida: sifat xususiyatlari musiqiy jamoalarning ticslari shovqin-suronga olib keladigan o‘ziga xos ijtimoiy muhit sifatida musiqqa matnlarining ijtimoiy hayoti haqida

fikr yuritadi. "Madaniyat" tushunchasi (uning qamrovi «musiqiy madaniyat» tushunchasi doirasidan kengroq) olib, har qanday o'z-o'zini tashkil jamiyatning ajralmas xususiyatlarini ushlaydi qo'shimcha ravishda asosiy konsolidatsion ma'lumotlarning mazmuni tomondan . Aks holda, madaniyat jamiyatning axborot xususiyatidir, deyishimiz mumkin. Ma'lumot ostida bu yerda uni "noaniqlikni bartaraf etishning miqdoriy o'lchovi" deb tushunish kerak emas, chunki ukibernetikada qabul qilingan va u yoki buning ixtiyoridagi vositalar yig'indisihamjamiyat va ular tomonidan o'z-o'zini tashkil etishga, o'zlarining tartibsizligini bartaraf etishga qaratilgannosti, ma'lum bir jamiyat uchun o'ziga xos ichki tartibni o'rnatish. tomonidanbu vositalarning o'ziga xosligi bevosita tashkilotning o'ziga xosligiga ta'sir qilishi aniqjamiyat. Shuning uchun madaniyat tashqi tomondan qaralganda, uning old tomoni sifatida qabul qilinadi.jamiyat, uning tashqi ko'rinishi, individual xususiyatlari.Ammo axborot - bu jarayon. Ijtimoiy tizimlarda - uzluksiz oqim tartibsizlikka qarshi turish jarayoni. Uning ma'nosi asosiy deb e'tirof etilgan g'oyalar, munosabatlar va ma'nolarni doimiy ravishda takrorlashdir bu jamiyatda. Demak, doimiy ko'payish zaruratibir xil turdagi ma'lumotlar. X asrda bir xil turdagi afsonalar bo'lishi mumkinligi ayon bo'ldiertaklar, romanlar, rasmlar, arxitektura shakllari, simfoniya, ilmiy nazariyalar va boshqalar, shu jumladan televidenie yangiliklari, shu jumladan va ob-havo yangiliklari.Musiqiy madaniyat umumiy axborot ta'minoti tizimining bir qismidirdavlat, jamiyat hayotini tartibga solish vositalaridan biri. [2]Ekskursiyalar - unda tasvirlarni, munosabatlarni ko'paytirishni tartibga solishning asosiy vositasi,musiqani yaratish, ko'paytirish va idrok etish bilan bog'liq munosabatlar muayyan jamoa uchun muhim deb tan olingan ma'nolardir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, jarangdor musiqa matni maqsad emas, balki ijtimoiy o'zaro ta'sir vositasi, vositachi bo'g'in, vositachi bo'lib chiqadi. Shunday qilib, to'p futbol maydonidagi yigirma ikkita o'yinchining, ushbu o'yinning barcha tomoshabinlarining va yakuniy hisob muhim bo'lgan barchaning munosabatlariga vositachilik qiladi.Romantika va simfoniya ham turli jamoalarga vositachilik qiladi. Ammo bu jamoalar (bu jamoalarning madaniyatlari, ularning "musiqiy madaniyatlari" o'rtasidagi) o'rtasidagi tub farq nimada u qadar aniq emas. [3]Ikkala musiqiy madaniyatda ham muallifning, ijrochining va tinglovchining pozitsiyasi osongina farqlanadi. Va bu borada ular o'xshashdir. Musiqiy madaniyatlar o'rtasidagi farqlar ularning o'ziga xos tartibida, "bastakor", "ijrochi", "tinglovchi" pozitsiyalarining o'zaro tashkil etilishida, ya'ni. bu jamoalarning strukturaviy xususiyatlarida.Musiqaviy-uyushgan jamiyatda faoliyat ko'rsatuvchi musiqiy matn (uni musiqiy madaniyati bilan tavsiflash mumkin) nafaqat unda yashaydi, balki o'zining mavjud bo'lish usuli bilan ham uning tuzilishini takrorlaydi (tasdiqlaydi, aktuallashtiradi). bu jamoa. Musiqiy matnning "to'g'ri" ishlashi ushbu madaniyat turiga xos bo'lgan uning tuzilishi turini takrorlaydi. Bu shuni anglatadiki, u yoki bu musiqa madaniyati hali ham mavjud va jamiyatda uning

qoidalariga muvofiq yaratilgan va amal qiladigan musiqiy matnlar mavjud. Musiqiy matnning bu xususiyatida - "o'z" musiqiy madaniyatining tuzilishini qayta ishlab chiqarish - uning ma'no yaratish qobiliyatining manbai.[5] Albatta, musiqiy matn, har qanday badiiy matn kabi, ko'p qirrali bo'lishi mumkin. Ammo bu holda, bizni faqat ma'lum bir turdagi musiqiy matnlar tuzilmalari o'rtasidagi moslik va musiqiy madaniyatlarning mos ravishda tuzilganligi tufayli hosil bo'lgan ma'nolar qiziqtiradi - agar biz ularni bir-biridan farq qiladigan bo'lsak. ularning tashuvchilariga taklif qilinadigan asosiy funktsional lavozimlarni ulardagi o'zaro tartiblash turi: "bastakor", "ijrochi" va "tinglovchi" lavozimlari. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, biz alohida shaxslar va guruhlarning ma'nolari va tajribalari bilan qiziqamiz, ular ushbu pozitsiyalardan biriga identifikatsiyadan kelib chiqadi va natijada ularning boshqa pozitsiyachilar bilan munosabatlari tajribalari bu qanday bo'lganiga mos keladi. Muayyan jamoa ishtirokchilariga uning musiqiy madaniyati bilan belgilangan". Bizni qiziqtiradigan ma'nolar, garchi ular musiqiy muhitda yaratilgan bo'lsa-da, ularning ijtimoiy-madaniy tabiati jihatidan ancha kengroqdir, chunki yuqoridagi pozitsiyalar nafaqat musiqiy aloqa munosabatlarini belgilaydi. Masalan, bir qator madaniyatlarda "mualliflik" mavqeyini insonning taqdiri yoki tarjimai holi g'oyasi bilan bog'lash mumkin. Agar antik davrda shaxs o'z hayot yo'li haqida o'z ijodini amalga oshirish kabi tasavvurga ega bo'lsa, romantizm madaniyatida qahramonlar va ularning mualliflari o'zlarining tarjimai hollarini, chegarada, o'zlarining erkin ijodi sifatida amalga oshirishga intilishadi. Shunga ko'ra, romantizmning musiqiy madaniyatida mualliflik urg'u va hatto gipertrofiyalangan bo'lishi kerak, antik davrda esa musiqiy "mualliflik" odatda sezilmaydi.[4]

Xulosa:

Musiqiy madaniyatlar o'rtasidagi farqlarning ikkinchi tomoni musiqa matnlarining ushbu jamoalariga vositachilik qiluvchi tuzilmalardagi farqlar bo'lishi kerak. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, romantikaning tuzilishi musiqiy matn turi sifatida romantika vositachilik qiladigan va romantika ma'lum ijtimoiy ahamiyatga ega ma'nolarni keltirib chiqaradigan (va hech bo'lmaganda u befarq bo'lmagan) musiqiy hamjamiyat turining tuzilishiga mos kelishi kerak). Simfoniya haqida ham shunday deyish mumkin. Shu bilan birga, bu yerda misollar uchun ishlatiladigan janr ta'riflari (romantika, simfoniya) faqat ular vositachiligidagi musiqiy madaniyatlarning tegishli turiga (sinfiga) tizimli ravishda mos keladigan matnlarning turini (yoki sinfini) ifodalaydi, lekin tugatmaydi. Bu o'rinda "romantik tipdagi" yoki "simfonik tipdagi" asarlar haqida gapirish to'g'ri bo'ladi. Endi musiqiy matnlarning rasmiy tuzilmalari va mos keladigan musiqiy madaniyatlarning o'zaro mos kelishiga to'xtaladigan bo'lsak, asosiy qarama-qarshilikni ajratib ko'rsatamiz: bir tomondan, o'zlarining to'liqligi bo'yicha barqaror, o'zlari uchun haqiqiy bo'lgan musiqiy matnlar mavjud (biz ularni musiqa deb ataymiz. "narsa", "asar"), boshqa tomondan - har bir ijro jarayonida ko'proq

yoki ozroq o'zgarib turadigan, aniq asl nusxaga ega bo'lmagan musiqiy matnlar. Shunga ko'ra, bunday matnlar ishlaydigan musiqiy jamoalarning (musiqiy madaniyatlarning) tuzilmalari har xil: to'liq musiqiy matnlar "bastakor" ning aniq shakllangan mualliflik pozitsiyasiga ega bo'lgan musiqa madaniyatlarida ishlaydi, o'zgaruvchan musiqiy matnlarga ega bo'lgan musiqa madaniyatlarida esa mualliflik ochilmaydi. , lekin bajaruvchi funktsiya. Birinchi taxminda aytish mumkinki, tugallangan matnlar (ular nota yozuvlari bilan yozilgan) "mualliflik" musiqa madaniyatlari tuzilishiga mos keladi, o'zgaruvchan (yozib olinmagan) musiqa matnlari esa "ijro etuvchi" musiqa madaniyatlari doirasida yaratilgan. Keyinchalik tahlil qilish bizni "muallif" musiqa madaniyatining ikki turini ajratishga olib keladi. Bular mustaqil ijro etuvchi (konsert sahnasida ijrochi) va tinglovchi vazifasini bajaradigan (zalda) jamoalardir. "Musiqqa madaniyatining konsert turi" deb belgilaymiz. Va tinglovchi va ijrochi bir xil platformani (salon, uydagi xona) egallagan holda osongina o'rnini almashtiradigan jamoalar. Bu uyning bir turi, havaskor musiqa ijodkorligi, "musiqiy madaniyatning havaskor turi" bo'lsin. "Ijro etuvchi" musiqiy madaniyatlarning rasmiy tahlili, shuningdek, bir holatda musiqiy jamoalarni ajratib ko'rsatishga imkon beradi, bunda muallifning o'z ifodasini ifoda etmagan holda, uning funktsiyasini o'zi bilan bir qatorda, yig'ilgan tomoshabinlar oldida so'zlagan ijrochi-improvizator o'z zimmasiga oladi. (Jazz klubi, Sharqdagi choyxona) - "Musiqqa madaniyatining improvizatsiya turi". Nihoyat, xalq musiqqa ijodida (marosimlarning musiqiy tomoni) funksiyalarning hech biri rasmiylashtirilmaydi – folklor mualliflik, ijrochilik yoki tinglash ixtisosligini bilmaydi ("Musiqqa madaniyatining folklor turi"). Shunday qilib, jamiyatdagi musiqiy muloqotning rasmiy tuzilishini eng oddiy tahlil qilish bizga kommunikativ munosabatlarni qurishning to'rt turini ajratib ko'rsatishga imkon beradi - barcha uchta funktsiyaning sinkretik birikmasidan (folklorida, arxaik prototiplarga yaqin) ularning aniq ixtisoslashuvigacha (musiqiy jamoalarda). klassik konsert ijrosini rivojlantirish). Shuni esda tutish kerakki, biz yuqorida belgilab qo'yganimizdek, ijtimoiy-musiqiy tuzilmaning ushbu variantlarining har biri jamiyatda tashkiliy (o'z-o'zini tashkil etuvchi) ta'sirga ega bo'lgan ma'nolarni hosil qiladigan tarzda "barpo etilgan". Demak, musiqiy uyushgan jamoalar ulardagi musiqiy matnlarning ishlashi uchun va ulardagi faoliyat jarayonida vujudga keladigan ma'nolar uchun mavjud bo'ladi. . Va bu jamoalar faqat musiqiy matn bu munosabatlarga vositachilik qilsa, mavjud. Ma'lumotga ega bo'lmagan shaxs klassik musiqa konsertiga, jazz festivaliga yoki rok-shouga chipta sotib olish huquqiga ega, ammo zalda bo'lish o'z-o'zidan bu odamni tegishli musiqiy hamjamiyatning a'zosiga aylantirmaydi. musiqaning namoyon bo'lishi uning uchun mazmunli. Ammo xuddi shu tarzda, agar musiqiy matn biron bir sababga ko'ra unga yot bo'lgan musiqiy uyushgan jamoaga yoki xuddi shunday bo'lsa, begona jamoaga o'tib ketsa, ma'no avlodi buziladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.I.Musabekova. «Musiq tarbiyasi», Toshkent, 1973.[1]
2. A.Lugovskaya. «Ritmicheskiy uprajneniya igri i plyaski», Moskva, 1991.[2]
3. N.A.Vitlugina. «Metodika muzikalnogo vospetaniya vdetsikomu sadu», Moskva, 1973.[3]
4. No‘monjon Soliyev. «Musiq savodi alifbosi». Toshkent, 2003[4]
5. www.ziyonet.uz[5]